

УДК 334.012.63/.64 : 336.71(477)

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5\(59\)-263-278](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5(59)-263-278)

Климчук Олександр Васильович доктор економічних наук, професор, професор кафедри публічного управління та менеджменту, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, тел.: (097) 263-37-02, <https://orcid.org/0000-0002-9427-9561>

Савишен Ярослав Олександрович аспірант кафедри публічного управління та менеджменту, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, тел.: +38 (063) 511-34-83, <https://orcid.org/0009-0009-4770-2716>

ГРАНТОВЕ ФІНАНСУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКРИЗОВОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Анотація. У статті досліджено грантове фінансування як один із ключових інструментів реалізації антикризової державної політики підтримки малого підприємництва в умовах економічної нестабільності та воєнних викликів. Проаналізовано теоретичні підходи до державного втручання у розвиток малого і середнього бізнесу (МСБ), зокрема неокласичний, інституціональний, функціональний та системний, які формують підґрунтя для вибору ефективних механізмів підтримки підприємництва. Особливу увагу приділено механізмам реалізації грантових програм, їх цільовій спрямованості, перевагам і обмеженням в українських умовах.

Окреслено, що грантове фінансування відіграє важливу роль у подоланні наслідків кризових ситуацій, сприяючи розвитку інновацій, цифровізації, збереженню та створенню нових робочих місць. Наведено приклади вітчизняних програм, орієнтованих на підтримку внутрішньо переміщених осіб, жінок, ветеранів, молоді та представників мікробізнесу. Представлено досвід країн ЄС, США та Канади у реалізації грантових ініціатив, спрямованих на швидке реагування на кризи та відновлення економічної активності, з акцентом на програми прямої підтримки, цифрові сервіси, механізми оцінювання результатів та багаторівневе управління.

З'ясовано основні бар'єри, які ускладнюють реалізацію грантових програм в Україні, зокрема надмірну бюрократизацію, недостатній рівень обізнаності підприємців щодо можливостей фінансування, а також обмежену спроможність місцевих органів влади адмініструвати грантові інструменти.

Обґрунтовано необхідність цільових реформ у сфері цифровізації процедур, підвищення прозорості конкурсного відбору та запровадження систем моніторингу ефективності використання коштів.

У висновках наголошено, що для посилення ролі грантів як інструмента антикризової політики потрібне поєднання інституційного зміцнення, адресності підтримки та цифрових інновацій. Запропоновано низку практичних рекомендацій для адаптації успішного міжнародного досвіду до українських реалій, зокрема щодо розвитку електронних платформ, зміцнення спроможності регіональних стейкхолдерів та залучення бізнес-асоціацій до процесів розробки та реалізації програм підтримки.

Ключові слова: грантове фінансування, мале підприємництво, антикризова політика, державна підтримка, малий і середній бізнес, інновації, цифровізація, зайнятість, бюрократичні бар'єри, моніторинг ефективності.

Klymchuk Oleksandr Vasylovych Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Public Administration and Management, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, tel.: (097) 263-37-02, <https://orcid.org/0000-0002-9427-9561>

Savyshen Yaroslav Oleksandrovyh Postgraduate Student, Department of Public Administration and Management, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynsky State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine, tel.: (063) 511-34-83, <https://orcid.org/0009-0009-4770-2716>

GRANT FUNDING AS AN INSTRUMENT FOR IMPLEMENTING ANTI-CRISIS STATE POLICY TO SUPPORT SMALL BUSINESS

Abstract. The article examines grant funding as one of the key instruments of anti-crisis state policy aimed at supporting small business under conditions of economic instability and wartime challenges. Theoretical approaches to government intervention in the development of small and medium-sized enterprises (SMEs) are analyzed, including neoclassical, institutional, functional, and systemic paradigms, which form the basis for selecting effective mechanisms of entrepreneurial support. Particular attention is paid to the implementation mechanisms of grant programs, their target orientation, advantages, and limitations within the Ukrainian context.

It is emphasized that grant funding plays a crucial role in overcoming the consequences of crisis situations by fostering innovation, digital transformation, and job preservation and creation. The study presents examples of national programs targeted at internally displaced persons, women, veterans, youth, and micro-entrepreneurs. The article also highlights the experience of the EU, the USA, and

Canada in implementing grant initiatives aimed at rapid crisis response and economic recovery, with a focus on direct support programs, digital services, evaluation mechanisms, and multi-level governance.

The main barriers hindering the implementation of grant programs in Ukraine are identified, including excessive bureaucratic procedures, a low level of awareness among entrepreneurs regarding available funding opportunities, and the limited administrative capacity of local authorities. The need for targeted reforms is substantiated, particularly in digitalizing procedures, increasing the transparency of selection processes, and introducing systems for monitoring the effectiveness of funds utilization.

The conclusion emphasizes that strengthening the role of grants as a tool of anti-crisis policy requires a combination of institutional development, targeted support, and digital innovation. A set of practical recommendations is proposed for adapting successful international experience to Ukrainian realities, including the development of electronic platforms, enhancing the capacity of regional stakeholders, and engaging business associations in the design and implementation of support programs.

Keywords: grant funding, small business, anti-crisis policy, state support, small and medium-sized businesses, innovation, digitalization, employment, bureaucratic barriers, monitoring of effectiveness.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобальних викликів, спричинених воєнними діями, економічною нестабільністю та порушенням логістичних ланцюгів, мале підприємництво в Україні опинилося в надзвичайно вразливому становищі. Цей сектор, який є ключовим джерелом зайнятості, місцевого розвитку та соціальної мобільності, потребує не лише короткострокової фінансової підтримки, а й системних рішень з боку держави. У той же час, традиційні механізми фінансування (кредити, податкові пільги тощо) виявляються недостатньо гнучкими або доступними для мікро- та малих підприємств у періоди криз. У зв'язку з цим, особливої актуальності набуває грантове фінансування як інструмент реалізації антикризової державної політики. Гранти, як форма безповоротної фінансової підтримки, дають змогу підприємцям адаптуватися до нових умов, започаткувати або відновити бізнес, створити робочі місця та впроваджувати інноваційні підходи до ведення господарської діяльності. Однак, попри потенційні переваги, механізми реалізації грантових програм в Україні стикаються з рядом системних обмежень: складністю процедур, фрагментарністю інформаційної підтримки, низьким рівнем прозорості відбору та слабкою інституційною спроможністю на місцях.

Таким чином, проблема полягає у необхідності наукового обґрунтування та практичного вдосконалення грантових інструментів державної

підтримки малого підприємництва як одного з ключових елементів антикризової політики. Це передбачає аналіз світового досвіду, ідентифікацію чинників, що обмежують ефективність впровадження грантових програм в Україні, а також формування рекомендацій щодо розширення доступу, цифровізації процедур та підвищення результативності використання коштів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі аспекти грантового фінансування як інструмента державної підтримки в кризових умовах висвітлюються такими українськими вченими, як О. Сокол, В. Горин, З. Лободіна, Н. Чайківський, М. Кобеля-Звір, О. Вовчак, І. Федун, М. Стецько, Б. Пшик та іншими. У їхніх працях акцентовано увагу на механізмах надання грантів, правових засадах державного втручання, інституційній спроможності та економічних ефектах від реалізації програм фінансової підтримки бізнесу.

Однак, низка ключових питань залишається недостатньо дослідженою. Зокрема, потребує поглибленого аналізу ефективність поєднання грантових і кредитних інструментів як складової антикризової політики. Недостатньо опрацьовано також питання цифровізації грантових процедур у контексті мінімізації адміністративного навантаження на підприємців. Окремої уваги заслуговує оцінка регіональних відмінностей у доступі до грантів, а також роль місцевого самоврядування у забезпеченні результативності програм підтримки. Важливим науковим завданням залишається формування системи моніторингу впливу грантових ресурсів на стійкість мікро- та малих підприємств у довгостроковій перспективі.

Мета статті – проаналізувати грантове фінансування як інструмент антикризової державної політики підтримки малого підприємництва, виявити бар'єри його ефективного впровадження та обґрунтувати шляхи удосконалення механізмів доступу, цифровізації та моніторингу використання коштів.

Виклад основного матеріалу. В умовах сучасної економічної нестабільності, спричиненої глобальними викликами, такими як пандемія COVID-19, військові конфлікти та енергетичні кризи, мале підприємництво в Україні зазнає значного тиску. Цей сектор, що забезпечує зайнятість значної частини населення та сприяє розвитку національної економіки, особливо вразливий до зовнішніх шоків. У таких обставинах грантове фінансування виступає як ефективний інструмент антикризової державної політики, спрямований на підтримку та відновлення малого бізнесу.

Згідно з проведеним дослідженням, державна політика забезпечення конкурентоспроможності економіки України потребує вдосконалення, зокрема через активізацію фінансово-економічних механізмів підтримки малого підприємництва. Варто також підкреслити необхідність інтеграції питань конкурентного розвитку економіки у всі сфери суспільного життя та врахування особливостей міжнародної інтеграції України. Заходи адміністра-

тивного спрямування мають створювати належні умови для конкурентного розвитку економіки шляхом ліцензування, квотування, стандартизації та інших інструментів державного регулювання. Ці механізми мають бути спрямовані на створення сприятливого середовища для розвитку малого бізнесу, особливо в умовах кризових явищ [1, 2]. В зв'язку з цим виникає необхідність розробки та впровадження ефективних механізмів грантового фінансування, які б забезпечили стійкість та розвиток малого підприємництва в умовах економічної нестабільності, що сприятиме економічному зростанню та соціальній стабільності в Україні.

Грантове фінансування – це форма безповоротної фінансової допомоги, яка надається фізичним або юридичним особам для реалізації конкретних проєктів чи ініціатив. Основними характеристиками грантів є:

- цільове призначення: кошти спрямовуються на досягнення чітко визначених цілей, зазначених у грантовій угоді;
- безповоротність: отримувач не зобов'язаний повертати кошти за умови дотримання умов гранту;
- безоплатність: гранти надаються без вимоги компенсації або відсотків [3];
- конкурсна основа: фінансування надається на основі відбору серед заявників, які подають проєктні пропозиції;
- контроль за використанням: грантодавець здійснює моніторинг та оцінку ефективності використання коштів.

У науковій літературі гранти визначаються як ресурси, що надаються у формі майна, робіт, послуг або коштів у національній чи іноземній валюті з повним або частковим фінансуванням приватними, корпоративними, суспільними, урядовими та міжнародними грантодавцями на безвідкличній та безоплатній основі для реалізації цільових проєктів та заходів організаційного розвитку [4].

Грантове фінансування суттєво відрізняється від інших інструментів підтримки бізнесу, таких як кредити та інвестиції. Основні відмінності представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняння грантового фінансування з іншими інструментами підтримки бізнесу.

Критерій	Гранти	Кредити	Інвестиції (венчурні/ангельські)	Субсидії / державні пільги
Повернення коштів	ні	так, з відсотками	Ні (але частка бізнесу віддається інвестору)	ні
Фінансове навантаження	ні	так, високе	Залежить від умов інвестора	ні
Необхідність забезпечення	ні	так	ні	ні
Цільове призначення	так	так, частково	за погодженням з інвестором	так
Участь у бізнесі	ні	ні	так	ні
Конкурсна основа	так	ні	так	іноді (особливо за програмами підтримки)
Форма отримання коштів	Безповоротна фінансова допомога	Позика	Капітал в обмін на частку в бізнесі	Грошова чи податкова пільга
Контроль за використанням	Високий	Середній	Залежить від домовленостей	Середній або високий
Доступність для малого бізнесу	Висока, але конкуренція значна	Обмежена (через кредитні вимоги)	Низька (частіше – для інноваційних/технологічних проєктів)	Середня (залежать від бюджету та регіону)

Джерело: узагальнено і систематизовано авторами на основі джерел [1-5].

Порівняльний аналіз основних інструментів фінансової підтримки малого підприємництва дозволяє зробити низку узагальнюючих висновків. Грантове фінансування вирізняється найбільш сприятливими умовами для суб'єктів малого бізнесу, оскільки не передбачає зобов'язань щодо повернення отриманих коштів, не створює боргового навантаження, а також не вимагає передачі частки власності або управлінського контролю, як у випадку з інвестиційним капіталом.

Натомість, гранти характеризуються високим рівнем конкуренції серед заявників, що зумовлює необхідність ретельної підготовки бізнес-планів, проєктної документації та звітності. Це обмежує доступ до такого виду фінансування для підприємців із недостатніми адміністративними чи аналітичними ресурсами.

У свою чергу, кредитні механізми, попри можливість швидкого доступу до капіталу, є менш привабливими для мікро- та малих підприємств через вимоги до кредитоспроможності, наявності застави та обов'язковості повернення коштів із нарахованими відсотками.

Інвестиційні ресурси, зокрема венчурний капітал, орієнтовані переважно на інноваційні та технологічні проєкти з високим потенціалом масштабування, що обмежує їхню застосовність у більшості типових сегментів малого бізнесу. Крім того, інвестори, як правило, вимагають часткової участі в управлінні, що не завжди узгоджується з цілями підприємця.

Державні субсидії та пільги, як інструмент фіскального стимулювання, можуть сприяти зменшенню витратної частини бізнесу, проте їх ефективність значною мірою залежить від стабільності бюджетного фінансування та прозорості процедур надання.

Як наслідок, грантове фінансування є однією з найефективніших форм підтримки малого бізнесу в умовах економічної нестабільності, однак потребує системного підходу до адміністрування, доступності інформації та зменшення бар'єрів участі в грантових програмах.

В умовах повномасштабної війни на території України мале та середнє підприємництво зазнало істотного скорочення виробничих потужностей, втрати ринків збуту та обмеженого доступу до фінансових ресурсів. У відповідь на ці виклики держава активізувала механізми грантово-кредитної підтримки, орієнтовані на збереження робочих місць, адаптацію бізнесу до нових умов, релокацію виробництв, а також підтримку підприємницьких ініціатив у критичних секторах економіки.

Грантові програми (зокрема "є-Робота", конкурси від донорських організацій, програми підтримки жінок-підприємниць тощо) для забезпечення доступу до безповоротного фінансування з метою запуску або розширення бізнесу, створення нових робочих місць, впровадження інноваційних рішень, а також розвитку підприємництва у прифронтових регіонах. Особливістю воєнного періоду є посилення орієнтація грантів на виробництво товарів подвійного призначення, логістику, медичне забезпечення, агросектор та ІТ.

Паралельно із грантами впроваджуються пільгові кредитні програми, такі як "5–7–9%" [6], що дають змогу бізнесу отримувати фінансові ресурси на оборотний капітал, модернізацію, релокацію чи енергетичну автономізацію. Умови таких кредитів стали гнучкішими: збільшено максимальні суми, знижено процентні ставки, розширено перелік дозволених напрямів використання коштів.

Синергія грантового та кредитного фінансування дозволяє створювати комбіновані моделі підтримки, де частина витрат покривається безповоротно (грант), а інша – за рахунок пільгового фінансування. Це сприяє зниженню

ризиків, забезпечує кращу ліквідність бізнесу та стимулює інвестиційну активність навіть у кризових умовах.

Таким чином, грантово-кредитні інструменти в умовах війни перетворюються на ключовий елемент антикризової політики держави, спрямованої на збереження економічної активності, підтримку зайнятості та прискорення відновлення національного бізнес-середовища.

У сучасних умовах розвитку національної економіки, особливо в періоди криз та нестабільності, державне втручання у підтримку малого та середнього підприємництва (МСП) набуває особливої актуальності. Існує кілька теоретичних підходів до обґрунтування необхідності та форм такого втручання, кожен з яких має свої особливості та сфери застосування.

1. Неокласичний підхід. Згідно з неокласичною теорією, ринок самостійно забезпечує ефективний розподіл ресурсів, а державне втручання розглядається як мінімальне. Однак, у випадках, коли ринкові механізми не справляються з певними завданнями, такими як забезпечення конкуренції або подолання інформаційної асиметрії, держава може втручатися для корекції цих недоліків [7].

2. Інституціональний підхід. Цей підхід акцентує увагу на ролі інституцій, таких як правові норми, традиції та організаційні структури, у формуванні економічного середовища. Державне втручання розглядається як необхідне для створення та підтримки ефективних інституцій, які сприяють розвитку МСБ. Наприклад, забезпечення правової захищеності підприємців або створення сприятливого інвестиційного клімату [8].

3. Функціональний підхід. У рамках цього підходу держава виконує конкретні функції, спрямовані на підтримку МСБ, такі як фінансова допомога, податкові пільги, інформаційна підтримка тощо. Ці функції визначаються виходячи з потреб підприємництва та економіки загалом [9].

4. Системний підхід. Цей підхід розглядає економіку як цілісну систему, де МСП є її невід'ємною складовою. Державне втручання спрямоване на забезпечення збалансованого розвитку всієї системи, враховуючи взаємозв'язки між різними її елементами [10].

Отож, теоретичні підходи до державного втручання у підтримку МСБ різноманітні та взаємодоповнюючі. Вибір конкретного підходу або їх комбінації залежить від економічної ситуації, цілей державної політики та специфіки підприємницького середовища. Ефективне застосування цих підходів сприяє сталому розвитку МСБ та економіки загалом. У цьому контексті одним із найпоширеніших та найбільш гнучких інструментів державної підтримки в умовах криз є грантове фінансування, що набуває особливої ваги у ситуаціях соціально-економічної нестабільності.

Одна з ключових особливостей грантових програм полягає у пріоритетному спрямуванні ресурсів на підтримку найбільш уразливих категорій

населення – внутрішньо переміщених осіб, жінок, ветеранів, молоді. Перевага також надається секторам, що забезпечують базову економічну стійкість держави, серед яких – аграрний комплекс, виробництво та інформаційні технології. Зокрема, вітчизняні програми для мікробізнесу орієнтовані на запуск і відновлення діяльності серед постраждалих категорій населення в умовах війни [11]. У зв'язку з обмеженнями логістичного та інституційного характеру, активно впроваджуються цифрові інструменти адміністрування грантів. Це дозволяє значно спростити процес подання заявок, мінімізувати бюрократичні бар'єри й підвищити прозорість розподілу коштів. Водночас, електронний формат створює ширший доступ до фінансування навіть у віддалених регіонах країни.

Грантові програми, розроблені в умовах нестабільності, характеризуються гнучкістю і здатністю швидко адаптуватися до динамічних змін. Йдеться, зокрема, про можливість оперативного перерозподілу коштів відповідно до актуальних потреб – наприклад, на релокацію бізнесу, посилення безпекового компонента чи запровадження дистанційних форм діяльності.

Ще одним важливим елементом реалізації грантових програм є наявність чітких механізмів моніторингу та оцінки ефективності їх впровадження. Системна звітність, аудит та регулярне відстеження результатів дають змогу вчасно виявляти проблеми, коригувати підходи і досягати очікуваних результатів. Приклади таких підходів демонструють програми, що фінансуються міжнародними донорами за участі українських виконавчих структур.

Реалізація грантових механізмів в умовах кризи значною мірою спирається на партнерство з місцевими органами влади та громадським сектором. Саме ця взаємодія сприяє глибшому врахуванню регіонального контексту, підвищенню рівня довіри та довгостроковому впливу на місцеві економіки.

Цільова спрямованість грантової підтримки в Україні в умовах кризи охоплює ключові напрями: інновації, цифровізацію та зайнятість. Ці напрями відображають стратегічні пріоритети державної політики та донорських ініціатив, спрямованих на довгострокову стійкість та модернізацію економіки. Грантові програми активно підтримують впровадження інноваційних рішень у виробництво та соціальне підприємництво. Наприклад, програма EIT Raw Materials надає гранти до €2,5 млн для підтримки інновацій у видобутку та переробці сировинних матеріалів для стартапів і МСБ. Також, мережа Центрів інформаційної підтримки бізнесу пропонує гранти до €60 000 для МСБ на впровадження штучного інтелекту у виробництво. Інноваційність та цифрова трансформація бізнесу є ще одним пріоритетом грантової підтримки [12, 13]. Програми спрямовані на впровадження цифрових рішень, автоматизацію

процесів та підвищення кібербезпеки. Зокрема, проєкт USAID «ГОВЕРЛА» оголосив грантову програму, яка включає напрямки цифровізації та кібербезпеки [14].

Стимулювання зайнятості є важливим аспектом грантової підтримки. Такі програми спрямовані на створення нових робочих місць, підтримку мікропідприємництва та професійну перепідготовку. Наприклад, програма «Власна справа» надає гранти до 250 000 грн на відкриття чи розвиток власного бізнесу з обов'язковою умовою створення нових робочих місць [15].

Отже, грантова підтримка в Україні в умовах кризи спрямована на розвиток інновацій, цифрову трансформацію та стимулювання зайнятості, що сприяє зміцненню економічної стійкості та модернізації національної економіки.

У контексті аналізу теоретичних підходів до державного втручання у підтримку малого та середнього підприємництва (МСП), доцільно розглянути практики грантової підтримки в умовах криз у країнах Європейського Союзу (ЄС), Сполучених Штатах Америки (США) та Канаді. Ці країни мають розвинені механізми швидкого державного реагування через грантові програми, які можуть бути адаптовані в Україні для підвищення ефективності підтримки МСП у кризових ситуаціях.

У ЄС грантові програми відіграють ключову роль у підтримці МСП під час криз. Наприклад, програма Next Generation EU передбачає фінансування на суму €750 мільярдів для підтримки економік країн-членів, зокрема через гранти на інновації, цифровізацію та зайнятість. Також Європейська комісія надає гуманітарну допомогу через партнерські організації, спрямовану на подолання наслідків кризових ситуацій [16].

У США Федеральне агентство з надзвичайних ситуацій (FEMA) надає гранти для підтримки проєктів, пов'язаних з надзвичайними ситуаціями, включаючи програми швидкого реагування та відновлення. Крім того, Центри з контролю та профілактики захворювань (CDC) мають механізм фінансування для швидкого реагування на надзвичайні ситуації в галузі охорони здоров'я [17].

У Канаді уряд реалізує програми фінансування для підтримки безпеки та стійкості громад, зокрема через гранти на розвиток безпечних та сильних спільнот. Також програма Disaster Financial Assistance Arrangements (DFAA) надає фінансову допомогу провінційним та територіальним урядам для реагування та відновлення після масштабних катастроф.

Усі три перелічені юрисдикції мають ефективні механізми швидкого реагування через грантові програми. У ЄС це включає фінансування через програми, спрямовані на підвищення готовності до кризових ситуацій, такі як EU4Health. У США програми, як-от SAMHSA Emergency Response Grants,

дозволяють швидко надавати фінансування для вирішення кризових ситуацій у сфері психічного здоров'я. У Канаді такі програми, як Emergency Treatment Fund, забезпечують негайне втручання через мобільні групи реагування, що надають консультації та підтримку в кризових ситуаціях [18, 19].

Для підвищення ефективності грантової підтримки МСП в Україні в умовах криз доцільно врахувати такі ключові аспекти:

1. Створення гнучких та швидкодіючих механізмів фінансування, які дозволяють оперативно реагувати на надзвичайні ситуації, подібно до програм CDC у США.

2. Розвиток партнерських відносин з громадськими організаціями та місцевими громадами для ефективного впровадження грантових програм, як це практикується в ЄС.

3. Інвестування в цифрові платформи та інструменти, що забезпечують прозорість та доступність грантових програм, як у програмах FEMA (США).

4. Забезпечення сталого фінансування та підтримки для довгострокових проєктів, спрямованих на підвищення стійкості громад, як у канадських програмах DFAA.

Адаптація цих практик може сприяти підвищенню ефективності грантової підтримки МСП в Україні та зміцненню економічної стійкості в умовах кризових явищ. Однак, ефективна реалізація таких програм в Україні стикається з низкою викликів, серед яких: бюрократичні бар'єри, недостатній рівень обізнаності підприємців про доступні можливості та обмежена спроможність місцевих органів влади у впровадженні грантових програм.

Незважаючи на спрощення процедур подачі заявок через цифрові платформи, такі як "Дія", малі підприємства часто стикаються з труднощами у підготовці необхідних документів та бізнес-планів. Це пов'язано з обмеженими ресурсами та відсутністю досвіду у веденні грантової документації. Крім того, складність критеріїв відбору та вимоги до звітності можуть відлякувати потенційних заявників. Багато підприємців, особливо в регіонах, не мають достатньої інформації про існуючі грантові програми та умови участі в них. Це обмежує їхню здатність скористатися доступними ресурсами для розвитку бізнесу. Наприклад, дослідження показують, що значна частина підприємців не знає про програми підтримки, такі як "є-Робота" або інші ініціативи, спрямовані на розвиток МСП.

Місцеві органи влади часто не мають достатніх фінансових та кадрових ресурсів для ефективного впровадження грантових програм. Це ускладнює процес надання підтримки підприємцям на місцях та обмежує можливості для розвитку локального бізнесу. Крім того, відсутність належної координації між центральними та місцевими органами влади може призводити до дублювання зусиль або неефективного використання ресурсів.

Для підвищення ефективності грантової підтримки МСП в Україні доцільно вжити наступних заходів:

1. Спрощення процедур подачі заявок: розробка стандартних шаблонів документів та надання консультаційної підтримки підприємцям у підготовці заявок.
2. Підвищення обізнаності: проведення інформаційних кампаній та тренінгів для підприємців щодо доступних грантових програм та умов участі в них.
3. Зміцнення спроможності місцевих органів влади: надання додаткових ресурсів та навчання для ефективного впровадження програм підтримки на місцевому рівні.
4. Покращення координації: створення механізмів взаємодії між центральними та місцевими органами влади для узгодження дій та оптимального використання ресурсів.

Застосування цих рекомендацій сприятиме більш ефективному використанню грантових ресурсів та розвитку малого та середнього підприємництва в Україні.

У контексті попереднього аналізу викликів, пов'язаних із бюрократичними бар'єрами, обмеженою обізнаністю підприємців та недостатньою спроможністю місцевих органів влади у впровадженні грантових програм, доцільно розглянути можливості розширення доступу до грантів для найменших за розмірами підприємств, цифровізації процедур та прозорості відбору, а також механізми моніторингу та оцінки ефективності використання коштів.

Мікро- та малі підприємства часто стикаються з труднощами у доступі до грантових ресурсів через складність процедур, обмеженість інформації та ресурсів для підготовки заявок. Для подолання цих бар'єрів необхідно впроваджувати програми, спеціально орієнтовані на потреби найменших підприємств. Наприклад, Програма малих грантів ПРООН в Україні спрямована на підтримку сталого відновлення мікро-, малих і середніх підприємств у визначених ланцюгах доданої вартості, а також на посилення інституційної спроможності інфраструктури підтримки бізнесу в західних регіонах України. Ця ініціатива передбачає надання грантів для підприємств, що постраждали внаслідок війни, з метою сприяння створенню нових бізнесів і робочих місць [20].

Впровадження цифрових платформ для подачі заявок та управління грантовими програмами сприяє спрощенню процедур, підвищенню прозорості та доступності для підприємців [21]. Зокрема, урядова ініціатива “Дія. Бізнес Гранти” забезпечує фінансування бізнес-проектів, досліджень і розробок, маркетингових ініціатив через цифрову платформу “Дія”. Це дозволяє

підприємцям подавати заявки онлайн, відстежувати їхній статус та отримувати зворотний зв'язок, що підвищує ефективність та прозорість процесу [22].

Ефективне використання грантових коштів вимагає впровадження механізмів моніторингу та оцінки результатів реалізації проєктів. Це включає регулярне звітування про досягнуті результати, фінансову звітність та оцінку впливу проєктів на розвиток підприємництва. Наприклад, у рамках програми LEARN здійснюється верифікація досягнення результатів та надання рекомендацій щодо подальших дій. Такі механізми дозволяють вчасно виявляти проблемні аспекти, коригувати підходи та забезпечувати досягнення поставлених цілей [20].

Таким чином, розширення доступу до грантів для мікро- і малих підприємств, цифровізація процедур та впровадження механізмів моніторингу є ключовими факторами для підвищення ефективності грантової підтримки малого та середнього бізнесу в Україні. Ці заходи сприятимуть зміцненню економічної стійкості та розвитку підприємництва в умовах кризових викликів.

Висновки. Грантова підтримка малого бізнесу в умовах криз вимагає комплексного підходу, орієнтованого на усунення системних бар'єрів. Розширення доступу до фінансування для мікро- і малих підприємств, цифровізація процедур подачі та відбору, а також впровадження ефективних механізмів моніторингу і оцінювання результатів сприяють підвищенню прозорості, доступності та цільового використання ресурсів. Ці заходи створюють передумови для стійкого розвитку підприємницького середовища в періоди нестабільності.

Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленому аналізі інструментів реалізації грантової політики в умовах децентралізації та цифровізації. Доцільним є вивчення механізмів адаптації міжнародного досвіду до українських реалій з урахуванням регіональної специфіки. Окремої уваги потребує розробка показників ефективності використання грантових ресурсів на рівні місцевих громад.

Література:

1. Сокол О.А. «Державна політика забезпечення конкурентоспроможності економіки України». Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Черкаси. 2025. URL: https://nuczu.edu.ua/images/topmenu/science/spetsializovani-vcheni-rady/02.05.03/disSokol.pdf?utm_source.
2. Климчук О. В. Принципи формування енергетичної політики України на засадах конкурентоспроможності в умовах економічного розвитку. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. Вип. № 7 (11). С. 64–73.
3. Горин В. П., Лободіна З. М., Чайківський Н. О. Гранти як джерело фінансування та інструмент фінансової безпеки галузі охорони здоров'я. *Бізнес Інформ*. 2025 № 1 С. 258–263 DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-1-256-266>.

4. Кобеля-Звір М.Я. Основні підходи до визначення поняття гранту. *Київський економічний науковий журнал*. 2023. №2 С.17-18. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2023-2-2>.

5. Кобеля-Звір М.Я., Вовчак О.Д. Грантово-кредитні інструменти підтримки бізнесу в умовах війни. *Трансформаційна економіка*. 2024. № 1 (06). С. 27–31. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2024-6-5>.

6. Мінфін: За час дії воєнного стану підприємці отримали 60 317 кредитів на 237,5 млрд грн за програмою “Доступні кредити 5-7-9%”. 2024. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_zha_chas_dii_voennogo_stanu_pidpriiemtsi_otrimali_60_317_kreditiv_na_2375_mlrld_grn_zha_programoiu_dostupni_krediti_5-7-9-4780.

7. Климчук О. В. Управлінські аспекти формування економіко-енергетичної безпеки України на засадах розвитку біоенергетики: монографія. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2021. 576 с.

8. Проблеми та перспективи розвитку малого і середнього бізнесу: монографія. За ред. С. Д. Лучик. Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ. Чернівці: Технодрук, 2021. 400 с.

9. Пшик Б. І. Державна фінансова підтримка малого підприємництва України в умовах війни як фактор зміцнення його фінансової безпеки. *Агросвіт*. 2024. №1. С. 11-19. DOI: [10.32702/2306-6792.2024.1.11](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.1.11).

10. Федун І., Стецько М. Державне регулювання розвитку малого підприємництва в аграрній сфері. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-65>.

11. Дія. Навчально-грантова програма із соціального підприємництва для молоді, ВПО та ветеранів. 2025. URL: <https://business.diia.gov.ua/news/navchalno-hrantova-prohrama-iz-sotsialnoho-pidpriemnytstva-dlia-molodi-vpo-ta-veteraniv>.

12. Климчук О.В. Економічна сутність розвитку інноваційних процесів у виробництві біопалива. *Вісник аграрної науки*. 2014. № 8. С. 62–65.

13. Климчук О. В. Сучасні аспекти використання інформаційних систем і технологій в управлінні. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи*: збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во “Політехніка”, 2021. С. 170–171.

14. Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій. I квартал 2025. Дайджест грантових програм. 2025. С. 3–7. URL: <https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2025/01/Daidzhest-1-kvartal-2025.pdf?>

15. Україна – це дім. Працевлаштування, можливості для бізнесу та інвестиції в Україні. 2025. URL: <https://ukraineishome.org/uk/employment>.

16. European Commission. European Humanitarian Forum 2025. URL: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/index_en.

17. Центри з контролю та профілактики захворювань США (CDC). Preparedness and Response Funding. URL: <https://www.cdc.gov/readiness/php/funding/index.html>.

18. EU4Health – Funding Opportunities. URL: https://grants.fi-group.com/eu4health/?utm_source=chatgpt.com.

19. Health Canada. Emergency Treatment Fund 2024. URL: <https://www.canada.ca/en/health-canada/services/substance-use/emergency-treatment-fund-2024.html>.

20. UNDP. Конкурс проектних пропозицій в межах Програми малих грантів для підтримки відновлення ММСП та розвитку бізнес-інфраструктури. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/news/konkurs-proyektnykh-propozytsiy-v-mezhakh-prohramy-malykh-hrantiv-dlya-pidtrymky-vidnovlennya-mmssp-ta-rozvytku-biznes-infrastruktury>.

21. Климчук О.В. Сучасні тренди та глобалізаційні виміри управління інформаційними технологіями і системами в Україні. *Економіка і організація управління*. 2021. № 1 (41). С. 72–85. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2021.1.7>.

22. Грант Сенс. Гранти 2025. URL: https://www.grantsense.com.ua/grants2025?utm_source.

References:

1. Sokol, O. A. (2025). Derzhavna polityka zabezpechennia konkurentospromozhnosti ekonomiky Ukrainy (State policy to ensure the competitiveness of Ukraine's economy). Qualifying scientific work. Cherkasy. Retrieved from [<https://nuczu.edu.ua/images/topmenu/science/spetsializovani-vcheni-rady/02.05.03/disSokol.pdf>] (<https://nuczu.edu.ua/images/topmenu/science/spetsializovani-vcheni-rady/02.05.03/disSokol.pdf>)

2. Klymchuk, O. V. (2016). Pryntsypy formuvannia enerhetychnoi polityky Ukrainy na zasadakh konkurentospromozhnosti v umovakh ekonomichnoho rozvytku [Principles of formation of Ukraine's energy policy on the basis of competitiveness in the context of economic development]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky – Economics. Finance. Management: topical issues of science and practice*, 7(11), 64-73 [in Ukrainian].

3. Horyn, V. P., Lobodina, Z. M., & Chaikivskiy, N. O. (2025). Granty yak dzherelo finansuvannia ta instrument finansovoi bezpeky haluzi okhorony zdorov'ia (Grants as a source of financing and a tool for financial security in healthcare). *Biznesinform*. (1), 258–263. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-1-256-266>

4. Kobelia-Zvir, M. Ya. (2023). Osnovni pidkhody do vyznachennia poniattia hrantu (Basic approaches to defining the concept of a grant). *Kyivskiy ekonomichnyi naukovy zhurnal*, (2), 17–18. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2023-2-2>

5. Kobelia-Zvir, M. Ya., & Vovchak, O. D. (2024). Hrantovo-kredytni instrumenty pidtrymky biznesu v umovakh viiny. (Grant and credit instruments for business support during war.) *Transformatsiina ekonomika*, 1(06), 27–31. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2024-6-5>

6. Minfin. (2024). Za chas dii voiennoho stanu pidpriiemtsi otrymaly 60 317 kreditiv na 237,5 mlrd hrn za programoiu „Dostupni kredyty 5-7-9%” (During martial law, entrepreneurs received 60,317 loans totaling UAH 237.5 billion under the „5-7-9% Affordable Loans” program.) Retrieved from https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_zh_chas_dii_voiennoho_stanu_pidpriiemtsi_otrymali_60_317_kreditiv_na_2375_mlrd_grn_zh_programoiu_dostupni_kredyty_5-7-9-4780

7. Klymchuk, O. V. (2021). Upravlinski aspekty formuvannia ekonomiko-enerhetychnoi bezpeky Ukrainy na zasadakh rozvytku bioenerhetyky [Management aspects of formation of economic and energy security of Ukraine on the basis of bioenergy development]. *Monohrafiia – Monograph*, 576 Pp. Vinnytsia: Nilan-LTD [in Ukrainian].

8. Luchyk, S. D. (Ed.). (2021). Problemy ta perspektyvy rozvytku maloho i serednoho biznesu. (Problems and prospects of small and medium business development.) Chernivtsi: Tekhnodruk.

9. Pshyk, B. I. (2024). Derzhavna finansova pidtrymka maloho pidpriiemnytstva Ukrainy v umovakh viiny yak faktor zmitsnennia yoho finansovoi bezpeky (State financial support for small business in wartime as a factor of strengthening its financial security). *Ahrosvit*, (1), 11–19. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.1.11>

10. Fedun, I., & Stetsko, M. (2023). Derzhavne rehuliuвання rozvytku maloho pidpriiemnytstva v ahraryi sferi (State regulation of small business development in the agricultural sector.) *Ekonomika ta suspilstvo*, (48). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-65>

11. Diia. (2025). Navchalno-hrantova prohrama iz sotsialnoho pidpriumnytstva dlia molodi, VPO ta veteraniv. Retrieved from <https://business.diia.gov.ua/news/navchalno-hrantova-prohrama-iz-sotsialnoho-pidpriumnytstva-dlia-molodi-vpo-ta-veteraniv>.
12. Klymchuk, O. V. (2014). Ekonomichna sutnist rozvytku innovatsiinykh protsesiv u vyrobnytstvi biopalyva [Economic essence of the development of innovative processes in biofuel production]. *Visnyk ahrarynoi nauky – Bulletin of Agrarian Science*, 8, 62-65 [in Ukrainian].
13. Klymchuk, O. V. (2021). Suchasni aspekty vykorystannia informatsiinykh system i tekhnologii v upravlinni [Modern aspects of using information systems and technologies in management]. *Biznes, innovatsii, menedzhment: problemy ta perspektyvy: zbirnyk tez dopovidei II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii – Business, innovation, management: problems and prospects: collection of abstracts of the II International scientific and practical conference*. Kyiv: KPI im. Ihoria Sikorskoho, Vyd-vo “Politekhnik”, 170-171 [in Ukrainian].
14. Ukrainskyi natsionalnyi ofis intelektualnoi vlasnosti ta innovatsii. (2025). Daidzhest hrantovykh program: I kvartal 2025 . Digest of grant programs: Q1 2025, 3–7. Retrieved from <https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2025/01/Daidzhest-1-kvartal-2025.pdf>
15. Ukraine is Home. (2025). Employment and investment opportunities in Ukraine . Retrieved from : <https://ukraineishome.org/uk/employment>
16. European Commission. (2025). European Humanitarian Forum 2025 . Retrieved from: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/index_en
17. Centers for Disease Control and Prevention (CDC). (2025). Preparedness and Response Funding . Retrieved from: <https://www.cdc.gov/readiness/php/funding/index.html>
18. EU4Health. (2025). Funding Opportunities. Retrieved from: <https://grants.fi-group.com/eu4health/>
19. Health Canada. (2024). Emergency Treatment Fund 2024 . Retrieved from: <https://www.canada.ca/en/health-canada/services/substance-use/emergency-treatment-fund-2024.html>
20. United Nations Development Programme (UNDP). (2025). Call for project proposals within the Small Grants Programme for MSME Recovery and Business Infrastructure Development . Retrieved from: <https://www.undp.org/uk/ukraine/news/konkurs-proyektnykh-propozytsiy-v-mezhakh-programy-malykh-hrantiv-dlya-pidtrymky-vidnovlennya-mmssp-ta-rozvytku-biznes-infrastruktury>
21. Klymchuk, O. V. (2021). Suchasni trendy ta hlobalizatsiini vymiry upravlinnia informatsiinykh tekhnolohiiamy i systemamy v Ukraini [Current trends and globalization dimensions of information technology and systems management in Ukraine]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia – Economics and management organization*, 1(41), 72-85. Retrieved from DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2021.1.7> [in Ukrainian].
22. Grant Sens. (2025). Hranty 2025. Retrieved from: <https://www.grantsense.com.ua/grants2025>.